

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 40

Заснований в 1996 році

Рівне – 2008

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 40. — Рівне: РДГУ, 2008. — 176 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем виховання і розвитку особистості в контексті реалізації ідей А.С. Макаренка на сучасному етапі реформування освіти, а також з теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31.10.2008р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 10.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2008

високому та достатньому рівнях

Таблиця 2.

Рівні пізнавальної самостійності учнів (контрольні та експериментальні класи)

Клас	Всього учнів	Високий		Достатній		Середній		Низький		
		К-ть учнів	%	К-ть учнів	%	К-ть учнів	%	К-ть учнів	%	
7	К	25	4	16	7	28	9	36	5	20
	Е	23	3	13.2	6	26.1	10	43.4	4	17.3
8	К	21	1	4.8	7	33.3	9	42.8	4	19.1
	Е	23	1	4.3	6	26.1		43.5	6	26.1
9	К	22	2	8.8	7	30.5	9	39.3	4	17.4
	Е	24	3	12.5	8	33.3	9	37.5	4	16.7

Отже, на підставі отриманих даних можемо зазначити, що у більшості учнів за тими або іншими показниками пізнавальна самостійність була сформована недостатньо. Результати констатувального експерименту дали змогу уточнити сутність поняття „пізнавальна самостійність учнів основної школи” – це якість особистості, яка має багатоаспектну структуру, що складається з емоційно-мотиваційного, когнітивно-змістового, процесуально-вольового компонентів та характеризується мобілізацією інтелектуальної, емоційно-вольової сфери особистості під час самостійного вирішення проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецька І. Життєве проектування як спосіб самопізнання, самостворення і самопрезентації особистості: юнацький вік// Психолог. – 2007. – №8 (248). – С. 3-6.
2. Бондаренко Т. Л. Уроки самопізнання: розвиток творчого мислення// Психологічна газета. – 2005. – №15. – С. 16-20.
3. Долбенко Т. інформаційні технології активації пізнавальної діяльності підлітків 12-13 років // Вісник Книжкової палати. – 2004. – №8. – С. 17-19.
4. Красновский В. Н. Архитектура самосознания в опыте социального пространства подростка// Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – Рівне: РДГУ, 2004. – Вип. 30. – С. 98-104.
5. Огордійчук З. В. Пізнавальні інтереси учнів як фактор її професійного самовизначення// Психологія. Вип. 35. – К., 1990. – С. 86-94.
6. Орлов Ю. М. Самосознание и самовоспитание характера: беседы психолога со старшеклассниками. – М.: Просвещение, 1987. – 223 с.
7. Пашнев Б. Вивчення пізнавальної діяльності учнів у школі: опитувальник//Психолог. – 2006. – №5. – С. 18-22.
8. Попова О. Л. Програма саморозвитку і самовдосконалення підлітків: корекційно-розвиваюча програма// Психологічна газета. – 2005. – №10. – С. 10-31.
9. Развитие самостоятельности мышления как средство формирования активной жизненной позиции школьников// Сов. педагогіка, 1979, 31, С. 8-14.
10. Фридман Л. Особенности самосознания современной школьной молодежи// Народное образование. – 1993. – №5. – С. 72-76.

Резюме. В статті розглянуто особливості організації пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення української літератури. Представлено компонентну структуру пізнавальної самостійності.

Ключевые слова: пізнавальна, самостійна діяльність, учні, українська література, критерії та показники пізнавальної самостійності.

Summary. The features of organization of cognitive independent activity of students in the process of study of Ukrainian literature are considered in the article. The component structure of cognitive independence is presented.

Key words: cognitive independent activity, pupils, Ukrainian literature, criteria and indexes of cognitive independence.

Одержано редакцією 22.02.2008.

УДК: 371.49

Т.В. ЗАБУТА

ДИТЯЧЕ САМОВРЯДУВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ:
РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД

Резюме. Досліджувалася виховна спадщина Я. Корчака, аналізувалася його педагогічна концепція. Визначено фактори формування та періоди становлення його виховної системи. Узагальнено та охарактеризовано педагогічний досвід Я. Корчака в становленні і розвитку системи дитячого самоврядування. Визначено структуру, зміст, етапи розвитку системи дитячого самоврядування, його соціально-формуєчий гуманістичний характер. Визначено рівні та функції педагогічного керівництва Я. Корчака розвитком дитячого самоврядування.

Ключові слова: педагогічна концепція, виховна система, дитяче самоврядування, педагогічне керівництво.

Актуальність дослідження. В умовах розгортання глобалізаційних процесів актуалізується проблема удосконалення якісних показників людського капіталу, що обумовлює необхідність ранньої соціалізації особистості. У свою чергу, постінформаційне суспільство характеризується дефіцитом реального, діяльнісного гуманізму у всіх сегментах соціально-економічного простору. Дитяче самоврядування може відігравати значну роль у формуванні гуманістично спрямованої, соціально відповідальної особистості. Тому проблема організації та ефективного функціонування дитячого самоврядування у навчально-виховних закладах та установах є надзвичайно ваговою. В Законі України "Про освіту" визначено, що органи громадського самоврядування в освіті об'єднують учасників навчально-виховного процесу, вирішують у межах своїх повноважень питання навчально-виховної, науково-дослідної, методичної, фінансово-господарської, комерційно-економічної діяльності закладів освіти. Оскільки вихованці та учні є учасниками навчально-виховного процесу, то і вони повинні вирішувати вищезазначені питання в межах своїх повноважень [1, 2-4]. Визначення меж повноважень, ступеню та рівня відповідальності, чіткої та злагодженої взаємодії елементів системи самоврядування та інші її аспекти залежать як від конкретних соціально-історичних умов, так і від особистості педагога, який цю систему впроваджує. Саме тому проблема дитячого самоврядування завжди була в центрі уваги педагогів.

Гіпотеза дослідження. Практичний педагогічний досвід і науково-теоретичні розробки у площині дитячого самоврядування є невичерпним джерелом пошуків оптимальних шляхів його розвитку у сучасних соціально-економічних умовах. Педагогічні ідеї та досвід Я.Корчака в організації дитячого самоврядування, які базувалися на прогресивних виховних принципах, розвивалися від розуміння самоврядування як допоміжного засобу в формуванні соціально-активної особистості до визначення його центральним елементом та провідним методом цілісної виховної системи. Розроблені Я.Корчаком теоретичні засади та методичні положення можна актуалізувати в сучасній педагогічній практиці, якщо: створити необхідні умови для реалізації відповідних прав і обов'язків членів колективу; забезпечити постійне зростання соціальної значущості й моральної цінності роботи учнів і вихованців в органах самоврядування; залучити їх до реального управління своїм колективом, розвивати в них соціально-трудова активність і самостійність. Водночас органи самоврядування будуть поєднувати в своїй діяльності функції керівництва та виконання, а в колективі розвиватимуться педагогічно доцільні відносини взаємної відповідальності.

Основна частина. Аналіз сучасної педагогічної літератури свідчить про різноманітність підходів до визначення сутності самоврядування. Воно розглядається як явище багатофункціональне, трактується дослідниками і як принцип організації колективу, і як засіб стимулювання морального виховання особистості, і як орган керівництва колективом, і як форма організації дитячого колективу. Значний внесок в теорію дитячого самоврядування зробив С.Т. Шацький, котрий в своїй теоретично-практичній діяльності був близьким до поглядів Януша Корчака на принципи і методику виховання. Проблема розвитку самоврядування в школі розглядалася у 1920-30 рр. М.М. Іорданським, С. Білоусовим. В працях Л.Ю. Гордіна, В.М. Коротова, Б.Т. Лихачьова, Л.І. Новікової самоврядування характеризується як важливий засіб суспільно-політичного і морального виховання учнів, чинник формування організаційських навиків. В роботах Т.Є. Коннікової та Г.Я. Арнаутова обґрунтовується поетапний організаційний розвиток колективу в умовах школи і дитячого будинку. Проблеми активізації діяльності учнівських організацій розглядаються в працях С.Є. Хозе, М.К. Твердохлібова, С.Л. Палад'єва.

Учніське самоврядування як структурно-процесуальна педагогічна цінність і самостійний вид управлінської діяльності розглядається в працях М.І. Приходька. Г.М. Логутенко визначає учнівське самоврядування як фактор формування соціально-активної позиції старшокласників. Значення учнівського самоврядування у процесі формування громадської активності учнів обґрунтовується в дослідженнях Т.П. Комарницького і М.І. Ізосімова. Питання педагогічного стимулювання і педагогічних умов ефективної діяльності органів шкільного самоврядування глибоко розкриваються в роботах П.Т. Фролова і В.Н. Ященка. В працях М.Є. Красовицького досліджено процес формування і впливу на особистість громадської думки як забезпечуючого елемента самоврядування. Умови поглиблення впливу учнівського самоврядування щодо старшокласників до спільної власності розглядаються М.І. Сметанським. Діяльність шкільного самоврядування щодо організації суспільно-корисної праці висвітлюється Т.Г. Веретенко. Динамізм учнівського самоврядування від принципу виховання через практичне втілення його як методу виховання - до здійснення його як способу життя учнівського колективу досліджено в роботі Н.Г. Протасової.

Історико-педагогічний аспект розвитку учнівського самоврядування в історії школи і педагогіки України в період 1917-1931 рр. розглянуто у змістовному дослідженні Л.В. Тищенко. Автор визначає три основних історичних типи учнівського самоврядування: імітаційний (ігровий); псевдоділовий (бюрократичний); демократичний. С.А. Чернік характеризує принципи і форми учнівського самоврядування в Єдиній трудовій школі (1917-1931 рр.). Комунарська методика самоврядування розглядається в роботах І.П. Іванова. Проблема підготовки студентів педагогічного вузу до розвитку учнівського самоврядування розв'язується в дослідженні І.С. Усенко. Окремі вагомі елементи виховного впливу організації і діяльності учнівського самоврядування розглядають в своїх дослідженнях останніх років А.В. Вихрущ, С.Г. Карпенчук, Т.І. Конькова, Є.А. Малашенкова, М.І. Михайленко, Л.П. Осьмак, В.С. Пель, М.А. Радченко. Психологічні основи

розвитку самоуправління учбовою діяльністю розглянуто в дослідженні Є.Г.Газієва. Учнівське самоврядування в школі як форму самостійної діяльності школярів, що призводить до свідомого самовиховання, визначає дослідник А.І.О.Ахмедов. Рівні і зміст педагогічного керівництва системою учнівського самоврядування в процесі трудового самовиховання старшокласників обгрунтовані в роботі М.С.Феськова. Узагальнення теоретичних поглядів зазначених дослідників відображене нами у попередніх публікаціях [2, 101-106; 3].

Питання учнівського самоврядування в школі розглядалися багатьма теоретиками і практиками педагогіки. Значно менше уваги приділяється питанню діяльності самоврядування в дитячих будинках та школах-інтернатах. Особливості і труднощі в роботі опікунських закладів значно гостріше проявляються в позаучбовій виховній діяльності. Тому питання оптимізації виховного процесу в дитячих будинках та школах-інтернатах набувають все більшої ваги.

В історії педагогіки значне місце займають яскраві приклади організації дитячого самоврядування у "Промисловій школі для бідних" Фелленберга (Швейцарія), шкільній республіці Джилля (США), трудовій колонії „Бодрая жизнь” С.Т.Шацького.

А.С.Макаренко обгрунтовував самоврядування як важливу складову частину єдиного цілісного виховного процесу. Внесок А.С.Макаренка в теорію і практику самоврядування в закладах інтернатного типу є дуже змістовним і вагомим. Досвід педагога в колоніях ім. М.Горького та Ф.Дзержинського дозволив йому дійти до висновку, що основою організації життя вихованців повинен стати первинний колектив. В колонії був створений єдиний виховний колектив, який об'єднав вихованців і педагогів. Самоврядування вихованців А.С.Макаренко визначає як засіб організації життя і діяльності колективу, розвитку у них самодіяльності, активності та ініціативи. А.С.Макаренко показав, що участь у самоврядуванні - це не тільки право, але й обов'язок кожного члену колективу. Він також висунув тезу про необхідність прищеплення почуття відповідальності вихованця перед колективом за доручену йому справу, запропонував конкретну методику розвитку дитячого колективу в специфічних умовах виховання через впровадження самоврядування [142; 143; 144].

Теоретична спадщина і педагогічний досвід А.С.Макаренка щодо створення системи самоврядування розглядається в дослідженні Т.С.Князевої, по впливу самоврядування на особистість - в роботі В.І.Бобрицької, з виховання свідомої дисципліни - у праці Л.С.Віничук. Але некритичне використання чужого досвіду, автоматичне його копіювання без врахування специфіки конкретних умов часто призводять до того, що форми самоврядування одного колективу, механічно перенесені в інший, не дають позитивного результату. Особливостям самоврядування в різних типах шкіл-інтернатів присвячене змістовне дослідження В.Г.Чугасєвського. Він обгрунтував організаційно-педагогічні умови виховної ефективності самоврядування в школах-інтернатах різного профілю, виявивши структурні компоненти готовності вихованців до розвитку самоврядування. П'ять етапів організаційного розвитку колективу школи-інтернату визначив В.М.Галузинський і довів пряму залежність його від росту самовиховної активності дітей. Змістовне дослідження Т.В.Шатохіної розкриває механізм гуманізації взаємовідносин учнів старших класів шкіл-інтернатів для дітей-сиріт. Це дослідження опосередковано підтверджує життєздатність виховного принципу Я.Корчака про гуманізацію взаємовідносин як рушійну силу розвитку колективу. Більш детально ці питання розглядають у розгорнутих матеріалах нашого дослідження [7, 149-154].

Аналіз теоретичних джерел дослідження проблеми дитячого самоврядування дозволяє визначити, що в підходах до сутності самоврядування педагогічна думка пройшла змістовно-динамічний шлях. Ще у ХІХ столітті висувалися ідеї суспільного виховання, дитячого самоврядування в школі через корпоративний устрій (М.І.Пирогов), на артільних засадах (Ф.Ф.Розенер). У 1916 році В.М.Довнар-Запольський, керівник гуртка учнівської молоді, який займався проблемою самоврядування в школі, розробив "Платформу демократизації середньої школи" з пропозицією про створення учнівських комітетів в школах. У 20-х роках відбувалися педагогічні пошуки такої моделі школи, яка б сприяла розвитку ініціативи і самостійності, творчих здібностей дітей і, водночас, базувалась на керівній ролі вчителя. Треба врахувати, що школа 20-30-х років минулого століття була покликана відображати нові суспільні явища, виконувати соціальне замовлення, відповідати соціально-політичним засадам нового ладу [3].

Л.В.Тищенко, досліджуючи проблему учнівського самоврядування в історії школи і педагогіки України, відмічає наявність двох напрямків бачення сутності його. Одна частина українських педагогів вважала, що провідним видом діяльності, на засадах якої створюється самоврядування, повинна бути учбова, дисциплінарна і трудова. Інші притримувалися думки про те, що провідними в організації самоврядування повинна бути або праця, або навчання, або самообслуговування, при правильній організації яких воно може стати природним елементом дитячого колективу. В наступні роки зміна позицій відносно педагогічного керівництва учнівським самоврядуванням - від майже повного його заперечення до визначення першорядності, мала негативний вплив на розвиток проблеми організації життєдіяльності учнівських колективів. Перехід до командних, авторитарних методів управління, який відбувся в суспільстві, не міг не позначитися на управлінні справами школи. Звуження функцій і змісту діяльності органів самоврядування, спрощення структури обумовили перетворення їх в адміністративні органи при первинних колективах. У 60-70 роки ХХ століття домінувала ідея поєднання комсомольсько-піонерського з учнівським самоврядуванням, що виявило тенденцію диктатури політичних організацій в школі. Лише в досвіді деяких шкіл України, зокрема в Павлишській середній школі В.О.Сухомлинського, використовувались досягнення теорії і практики дитячого

самоврядування 20-х років [8, 15-16].

Обмеження функцій дитячого самоврядування обумовили позиції, в яких відповідальність за школу цілковито покладена на педагогічний персонал, і тому самоврядуванню відведені були суворо обмежені рамки. Прогресивна точка зору полягала в баченні необхідності спільної участі в розбудові школи педагогів і дітей, залученні останніх до активної діяльності в реальному житті навчально-виховного колективу.

Дебатованим було і залишається питання ступіня та рівня педагогічного керівництва дитячим самоврядуванням. А.С. Макаренко досліджував дитяче самоврядування з позиції теорії виховного колективу. Самоврядування розглядається ним як засіб організації життя і діяльності колективу, розвитку самодіяльності, ініціативи і активності вихованців. В.О. Сухомлинський вбачав у колективі сильне, непереборне виховне середовище, яке народжується завдяки взаємовпливу яскравих особистостей. Цінність досвіду видатних педагогів обумовлює звертання до нього сучасної педагогічної думки. Вивчення і аналіз історико-педагогічного досвіду організації дитячого самоврядування дозволить виявити оптимальні моделі і принципи його, що може сприяти збагаченню теорії і практики сучасної вітчизняної педагогіки.

Дослідження наукової теорії і виховної практик педагогів-гуманістів творчості засвідчує співзвучність і спорідненість їх поглядів. Видатний український педагог В.О. Сухомлинський надзвичайно високо цінував педагогічні досягнення Я.Корчака і неодноразово це відмічав [9, 7-8, 10-11, 229-230]. Подібність поглядів і напрямків творчості цих видатних педагогів полягає, в першу чергу, у гуманістичних засадах їх виховної діяльності. Схожі і погляди педагогів на роль праці у вихованні дитини: Я.Корчак вбачав у суспільно-корисній праці фактор самовиховної активності, соціалізації особистості; В.Сухомлинський підкреслював важливість творчого характеру повсякденної праці [10, 87].

В педагогічній концепції В.Сухомлинського особистість самореалізується через участь в житті інших, не відокремлюючи своє життя від суспільного. У дитини з'являється побудження до діяльності, діяльнісна ініціатива виявляється самою особистістю. Як наслідок, особистість іде назустріч колективу, в ній закріплюється воля колективу. Колектив, у свою чергу, складається з окремих особистостей, що діють відповідно їх взаємним потребам [11].

На наш погляд, як Я.Корчак, так і В.Сухомлинський вбачали сутність колективізму в потребі однієї людини в іншій; вони формували колектив, в якому поважається гідність особистості, а її благо є спільною моральною цінністю.

У виховних системах Я.Корчака та В.Сухомлинського, крім вищеозгаданих, є ще ціла низка співзвучностей відносно забезпечення здоров'я дитини і умов його збереження, необхідності створення атмосфери любові і захищеності дитини в колективі, важливості співпраці і довіри між вихователем і вихованцем, ролі самопізнання і самовиховання як передумови успішного самовдосконалення, самоствердження особистості [11; 91, 94, 102-110, 166-170, 243-262].

Нам вбачається, що головна спорідненість творчості видатних педагогів Я.Корчака та В.Сухомлинського проявляється в гуманістичній спрямованості їх діяльності. В.Сухомлинський висував і успішно втілював в життя такі категорії моралі, як обов'язок, честь, совість, гідність, любов. Основою етико-педагогічної концепції В.Сухомлинського є ідея служіння людям, самовіддачі як вираження гуманістичної сутності людини, такої самовіддачі, яка збагачує особистість, приносить їй моральне задоволення від того, що вона віддає іншим. Ці ж погляди пронизують всі теоретичні доробки та практичні досягнення Я.Корчака. Звертаючись до провідного виховного принципу Я.Корчака про синтез медицини і педагогіки у вихованні дитини, до розробленої ним системи пізнання внутрішнього світу дитини, ми знаходимо в діяльності В.Сухомлинського творче продовження цього положення. Український педагог, звертаючись до внутрішнього світу дитини, робив акцент на гармонії суспільних та індивідуальних потреб в структурі особистості. Звідси така велика увага видатного педагога до кожного окремого вихованця, його духовного світу, умов життя.

Спорідненість видатних педагогів-гуманістів ХХ століття яскраво проявляється і в підході до особистості учителя, вихователя, структурі вимог до неї. Я.Корчак у своїй педагогічній концепції багато уваги приділяв питанню виховання вихователів і, так само, як В.Сухомлинський, підкреслював важливість проникнення в складний духовний світ думок і почуттів дитини, розуміння мови дитинства, поваги до кожної дитини, незалежно від того, добре чи погано вона себе поводить [13]. Сприймати дитину такою, яка вона є, сприймати як рівноправну собі і рівновартісну особистість, визнавати її права - ось головні споріднюючі напрямки педагогічної теорії і практики видатних педагогів.

Виховна система Я.Корчака завоювала високий моральний авторитет, підкріплений творчою, новаторською діяльністю вихователя і педагога, вона містить у собі й такі виховні моменти, які близькі педагогічній системі українського педагога А.С.Макаренка. Розроблена ним система колективного виховання з її чіткими і ясними ідейними перспективами водночас є системою виховання індивіда та формування його гуманістичних якостей. А.Макаренко вважав, що надання дитині можливості відчути завтрашню радість, перспективу успішніше всього досягається шляхом створення самоврядуваного колективу з широкими, цікавими і цілеспрямованими перспективами. Педагог наголошував на необхідності об'єднання і обумовленості взаємозв'язку перспектив виховання особистості з перспективами розвитку колективу [12]. Я.Корчак також пов'язував цілі і розвиток колективу з цілями і розвитком особистості, підкреслюючи, що колектив створюють особистості. А.Макаренко в колективі вбачав чинник, який відіграє вирішальну роль у перетворенні особистості з патологічними нахилами в суспільно здорову особистість. Звичайно, необхідно враховувати

об'єктивні та суб'єктивні відмінності конкретних суспільно-виховних ситуацій, в яких працювали Я.Корчак і А.Макаренко. Однак, незважаючи на ці відмінності, обох видатних педагогів єднає переконання в самоцінності особистості, гуманізм, використання таких стимулів самовиховання і самореалізації дитини, як суспільно-корисна праця, визнання досягнень кожної дитини як колективної цінності, повага до дитини в поєднанні з вимогами до неї, віра в дитину та її можливості.

К.Денбницький відмічає, що колектив у А.Макаренка був рушійною силою і творцем виховної системи. На його думку, одночасно із зникненням умов, які обумовили створення дитячих виховних осередків А.Макаренка, зникла і необхідність та актуальність застосування виховних методик видатного педагога [14, 134]. На наш погляд, це помилкове твердження. А.Макаренко створив унікальну виховну систему, достосовану до вимог спеціальної педагогіки у специфічних соціальних умовах. Займаючись суспільно і морально zdeформованою особистістю, А.Макаренко показав шляхи її відродження, формування соціально ціннісних, гуманістичних якостей. Напрямок трудового, морального, розумового виховання, методи соціалізації особистості, що їх віднайшов А.Макаренко, надзвичайно актуальні сьогодні. Спорідненість поглядів його і Я.Корчака, крім вищезазначених, полягає ще і у відсутності методичного екстремізму, педагогічного догматизму. Вони дають ідею, спираючись на яку кожен вихователь може шукати своїх шляхів педагогічних досягнень [7, 89-94].

Гуманізм, як рушійна сила діяльності Я.Корчака, В.Сухомлинського та А.Макаренка, надзвичайно співзвучний ідейній платформі сучасної вітчизняної педагогіки. Адже однією з найбільш важливих реальностей нашого суспільного розвитку є гостра потреба в гуманізації усіх сфер суспільних відносин. Педагогіка трактує гуманізм як ідейно-моральний принцип, згідно якому людина - це найвища суспільна цінність. Звертаючись до корчаківського постулату про те, що педагогіка - це наука про людину, а не про дитину, ми вважаємо, що проголошення і реалізацію принципу гуманізму сучасними освітянськими програмними документами і педагогічною практикою спроможне призвести до реформування суспільства. Це підтверджує життєздатність корчаківських принципів і методів виховання.

Коли на початку ХХ століття Я.Корчак виголосив свою педагогічну програму і мету діяльності, яка перекликається із змістом сучасних вітчизняних освітянських документів, його називали утопістом [15]. Хибність такого погляду на педагогічні прагнення і діяльність Я.Корчака підтвердило саме життя. Сьогодні державна педагогічна політика України виголосила прагнення до ствердження гуманістичних ідеалів. Гуманістичні соціальні ідеали - це, у першу чергу, формування ставлення до людини як до найвищої цінності, віра в людину, піклування про її всебічний та гармонійний розвиток, визнання свободи, прав, інтересів і людської гідності кожної особистості. Зміст гуманістичних програм педагогіки України не просто співзвучний, але й великою мірою адекватний виховним принципам і меті діяльності Я.Корчака.

Соціально-історичними факторами, які вплинули на формування педагогічної програми Я.Корчака, були гуманістична спрямованість особистості; літературна діяльність, яка розглядається в його творчості, як педагогічна дія; усвідомлення соціального гноблення і безправ'я дитини в суспільстві; прогрес педагогічної і медичної думки Європи наприкінці ХІХ-на початку ХХ століття; лікарська практика, яка дала йому досвід клініциста-дослідника; активна громадська діяльність в сфері благодійництва; суспільно-історичний фон життя Польщі згадуваного періоду та перебування в прогресивних літературно-педагогічних колах.

Становлення і розвиток виховної системи Я.Корчака відбувалося в три етапи: формування педагогічної програми, яка визначала мету і основні принципи виховної діяльності (1894-1904 рр.); становлення виховної системи, як цілісної сукупності взаємопов'язаних і взаємообумовлених теоретично-практичних складових частин, з визначенням основних елементів, методів і технік виховання (1905-1912 роки); етап розвитку і динамічно-змістовного збагачення виховної системи Я.Корчака в процесі його предметної діяльності розпочався у 1912 році і продовжувався до трагічної смерті в серпні 1942 року.

Провідними принципами виховної системи Я.Корчака є визнання дитини повновартісною людиною, соціально-ціннісною особистістю; визнання рівноправності дитини в суспільстві, захист і забезпечення її прав; гуманізація взаємовідносин між дітьми, між дітьми і дорослими, що може призвести до гуманізації суспільства [16].

Виховна система Я.Корчака базувалась на педагогічній концепції, яка визначила її основні організаційно-педагогічні елементи як конструктивно-змістовну побудову виховного процесу: самоврядування як основа життєдіяльності колективу, спосіб і метод виховання, форма організації діяльності і провідний принцип виховання в дитячому закладі; правова захищеність дитини через Статут, Кодекс, товариський Суд, судову Раду, Сейм; стимулювання суспільної активності вихованців; виховання в суспільно-корисній праці; побудова колективу як дитячого суспільства, яке об'єднує соціально-вагомі особистості; свідоме сприйняття визначених норм співжиття, обґрунтування відносин між дітьми і життя колективу на морально-правових засадах; формування навичок володіння собою, самокритики і вольового загартовування; формування громадської думки і механізму її впливу на особистість; відмова від насильства в будь-якій його формі; налагодження системи оперативного стимулювання поведінки дітей; створення умов для розвитку морального і фізичного здоров'я дитини; опора на щирість і довіру, як головні рушійні сили організаційного розвитку колективу; увага до особливостей індивідуального розвитку дитини, забезпечена ретельним і сталим медично-педагогічним спостереженням [17].

В педагогічній теорії і практиці Я.Корчака самоврядування виступило активно діючою на

гуманістично-правових засадах системою життєдіяльності колективу, яка через виборні органи планує, організовує, координує і спрямовує розвиток особистості і колективу, несе повну відповідальність за виконання спільних рішень, визначає права і обов'язки кожної дитини по відношенню до колективу і права та обов'язки колективу по відношенню до особистості, встановлює та регулює оптимальні взаємовідносини, сприяє самовиховній активності дитини [18].

Як принцип виховання, самоврядування в педагогічній теорії і практиці Корчака визначає зміст, організацію і методи виховного процесу. Як метод виховання, самоврядування є педагогічним механізмом формування соціально-ціннісних, гуманістично-спрямованих якостей особистості і колективу. Як спосіб життя колективу, самоврядування обумовлює характер його діяльності, рівень життєздатності, динаміку морально-організаційного розвитку [19].

Структура самоврядування у виховних закладах Корчака складається з трьох основних елементів, які взаємопов'язані, взаємообумовлені і взаємозалежні: співуправління (спільне прийняття рішень, система повної відповідальності за їх виконання на всіх рівнях, діяльність товариського Суду, судової Ради, дитячого Сейму або Ради Самоврядування на законодавчо-правових засадах Кодексу, Статуту, Календаря, ухвал Сейму); співгосподарювання (чітко налагоджена система чергувань, інші види самообслуговування, Крамничка, Нотаріат, Шафа знайдених речей, Опікунська комісія, проблемні комісії); формування і вплив на особистість громадської думки (щотижнева газета, судова газета, Плебісцити, Категорії, діаграми, пар)]. Структура дитячого самоврядування має еластичну форму, динамічний зміст і відображає прогресивний процес внутрішніх змін життєдіяльності колективу. Розвиток структури самоврядування залежить від рівня розвитку колективу [20].

Система самоврядування у виховних закладах Я.Корчака у своєму розвитку пройшла чотири етапи. Змістовно-структурний аналіз дитячого самоврядування у виховних закладах Я.Корчака дозволив визначити його комплексно-цільовий, системний характер і виявити основні ознаки: як система, воно складається із взаємопов'язаних, взаємодіючих, взаємообумовлених елементів; діє на гуманістично-правових засадах; має наскрізний характер, так як за формами організації охоплює всі напрямки життєдіяльності колективу, а за змістом впливає на кожну особистість; підтримує стаціонарний стан відкритої системи, тобто стан рухливої рівноваги, зберігаючи принципи організації і змінюючи активність напрямків та замість форм залежно від конкретної виховної ситуації.

Метою організації системи дитячого самоврядування у виховних закладах Януша Корчака було забезпечення захищеного і щасливого сьогодення кожній дитині, створення сприятливих умов для розвитку і соціального становлення, формування самовиховної активності дитини.

У процесі дослідження ми визначили основні принципи самоврядування у виховній системі Януша Корчака: правове забезпечення законодавчої, судової і виконавчої влади в дитячих будинках; колегіальність в прийнятті рішень представницькими органами самоврядування; персональна відповідальність за доручену справу чи ділянку роботи; гуманістично-формуєчий характер всіх елементів системи самоврядування; узгодженість дій органів самоврядування і колективу; відповідність форм, методів і засобів самоврядування вимогам рівня розвитку колективу і потребам конкретної дитини; самодіяльність у виборі напрямків організаційного розвитку колективу; регулярна ротация кадрів в органах самоврядування; наявність чітких критеріїв вибору до представницьких органів; доброзичлива вимогливість правових засад, норм і правил співжиття; конкретизація персональних та колективних завдань; диференційований підхід до вирішення індивідуальних проблем; чітка мотиваційна спрямованість діяльності і поведінки особистості; залучення всіх вихованців до діяльності в системі самоврядування відповідно їх віку, можливостям і здібностям; об'єктивність у визначенні результатів діяльності.

Функції самоврядування у виховній системі Корчака можна розглядати, як організаційно-виховні засади і умови розвитку особистості і колективної активності дітей; метод педагогічного впливу на особистість і колектив; єдину систему, що забезпечує потрібну і гармонійну організацію життя і діяльності дитини у виховному закладі.

Проаналізувавши традиційні недоліки і перешкоди у впровадженні самоврядування в сучасних йому навчально-виховних закладах, Януш Корчак визначив низку основних організаційно-педагогічних засад, які мають бути враховані при створенні системи дитячого самоврядування: глибоке розуміння і сприйняття самоврядування як органів, що діють на основі суспільно-інституціональних вимог, законності і права; розуміння і сприйняття самоврядування як змістовного ускладнення педагогічної праці; наявність чітко визначеної структури системи самоврядування; рівновагове співвідношення прав, обов'язків і відповідальності; підзвітність органів самоврядування колективу і підпорядкованість його дій спільно визначеним нормам.

Визначивши великі педагогічні можливості дитячого товариського Суду, закономірності його роботи, Януш Корчак створив унікальну судову систему, яка забезпечувала реалізацію і захист прав дитини. Проаналізувавши теоретичний та практичний матеріал, ми зробили спробу визначити принципи діяльності товариського Суду: гуманістично-захисна, формуєча спрямованість його правової основи - Кодексу; суд створюється не для покарання, але для виправлення, застерігання і нагадування; суд зобов'язаний захищати слабких, добросовісних, працелюбних, щоб їх не кривдили сильніші і не заважали ледарі; суд зобов'язаний прагнути до справедливості; суд зобов'язаний захищати права дитини; суд стверджує рівноправність і соціальну цінність кожної особистості [21].

Аналіз теоретичної і практичної спадщини Я. Корчака відносно проблеми організації дитячого самоврядування дав можливість визначити, що рівень його організаційно-виховного впливу на особистість і колектив може бути високим, якщо: працю вихователів починати з пізнання і вивчення дитини, її біопсихофізіологічних особливостей, можливостей і потреб; через самодіяльну творчу, інтелектуальну, організаторську, побутову працю дітей відбувається формування у них соціально-ціннісних вмінь, якостей; формальну структуру самоврядування розбудувати тільки тоді, коли діти і дорослі вже співпрацюють на засадах партнерства; додержуватися принципів самоврядування; самоврядування розвивається від окремих напрямків діяльності до повного охоплення її; система самоврядування працює планово, підзвітна колективу, залучає до активної діяльності всіх дітей; забезпечена гласність, об'єктивність і справедливість діяльності системи самоврядування; самоврядування працює на реальних правових засадах і нормах; налагоджуються стосунки рівноправного партнерства, щирості, довіри, взаємодопомоги, взаєморозуміння, взаємовимогливості; визнається суспільна цінність особистості.

Місце вихователя в системі дитячого самоврядування визначається його безпосередньою участю в організації і діяльності цієї системи. Рівень і рамки педагогічного керівництва дитячим самоврядуванням залежать від рівня розвитку і згуртованості колективу. Педагогічне керівництво Януша Корчака дитячим самоврядуванням має чотири змістовно-якісні рівні, які відповідає етапам розвитку самої системи самоврядування. На вищому рівні воно набуло опосередкованого характеру і перемістилось у площину морального розвитку і самовиховання особистості.

За специфічними характеристиками і аналізом змісту діяльності педагогічне керівництво дитячим самоврядуванням у виховній системі Я. Корчака доцільно визначити, як творчий процес співробітництва [22].

Висновки. Виховна ефективність системи дитячого самоврядування у виховних закладах Януша Корчака полягала у створенні позитивної моральної атмосфери щирості, справедливості, взаємодопомоги, взаєморозуміння і взаємовідповідальності; наданні можливості виправлення недоліків, не втрачаючи гідності і впевненості в собі; формуванні внутрішньої творчої, цілісної, свідомої активності особистості; створенні умов для розвитку ініціативи та самостійності; дієвості системи самооцінок; забезпеченні умов для самореалізації та самовизначення особистості; розумінні дисципліни як внутрішньої вимоги; стимулюванні поведінки і діяльності дитини; набутті дитиною суспільно-ціннісного життєвого досвіду; формуванні виховного впливу громадської думки; створенні можливостей індивідуального розвитку дитини, набуття нею організаційно-управлінських якостей і вмінь; організаційно-змістовному забезпеченню життєдіяльності виховних закладів під його керівництвом.

Аналіз теоретичних джерел проблеми, наукових засад і практичного доробку педагогів-гуманістів у контексті сучасних соціально-економічних реалій свідчить про загострення актуальності процесів становлення, розвитку і функціонування дитячого самоврядування. Враховуючи виключну суспільно-педагогічну цінність творчої спадщини Януша Корчака, її недостатню наукову розробленість, ми зробили спробу визначити шляхи подальшого дослідження проблеми.

Насамперед, на наш погляд, воно полягає у вивченні, опрацюванні і узагальненні цілісної системи педагогічних поглядів Януша Корчака, яка містить у собі його теоретичні і практичні розробки та досягнення відносно:

- місця дитини в суспільстві (ситуація, в якій знаходиться дитина в суспільстві; діти як несправедливо менш вартісна частина людства; ставлення дорослих до дітей; діти і моральне насильство суспільства);
- визнання дитини повновартісною людиною (дитинство як найважливіша пора життя; завдання суспільства стосовно дітей; права дитини та їх реальне забезпечення);
- системи накопичення знань про дитину (умови гармонійного розвитку; різні етапи розвитку дитини та їх особливості; зміст психічного життя, діяльності і відхилень дитини; процеси пізнання дитини; вивчення відчуттів та почуттів дитини, її реакцій);
- індивідуальних особливостей дитини (врахування відмінностей у розвитку дітей; класифікація дітей з позиції педагогічної практики; типологія дітей);
- проблем виховання знедолених дітей (діти, недорозвинені фізично та психічно; діти-сироти; безпритульні діти);
- сукупності знань про розвиток дитячого колективу (проблеми, пов'язані із взаємним співжиттям і співдіяльністю; особисті якості, що полегшують чи затруднюють формування колективу; ставлення старших дітей до молодших);
- перетворення дитячої громади у суспільну єдність (забезпечення злагоди і порядку у внутрішньому житті колективу; фактори об'єднання окремих особистостей у колектив; діти як об'єднуюча і керівна сила дитячого суспільства);
- патологій розвитку колективу (сфера та шляхи пізнання особистості і колективу у виховній практиці; виховна діагностика);
- процесу виховання (критичний аналіз традиційного виховання; засади нового виховання; межі виховного впливу; взаємозв'язок виховної теорії і практики; провідні фактори виховного впливу; праця як визначальний виховний чинник; засоби налагодження взаєморозуміння між вихованцем і вихователем);
- виховних середовищ (родина і дитячий садок; школа; спеціальні установи);
- організації життя колективу дитячого будинку, інтернату, виправних закладів;
- технік виховання;

- особистості учителя та вихователя, їх підготовки та методів роботи.

Педагогічна цінність творчої спадщини Януша Корчака доведена життям і не викликає сумніву. На наш погляд, використання теоретичного та практичного досвіду цього видатного педагога може сприяти вирішенню актуальних проблем як сучасної вітчизняної педагогіки, так і соціально-історичних задач суспільства ХХІ століття в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про освіту". - Освіта, 1995. - 15 серпня. С.1-4.
2. Забута Т.В., Ямницький М.Н. Педагогічна творчість Януша Корчака. - Рівне.: РЕГІ, 1997. - 201 с.
3. Забута Т.В. З історії дитячого самоврядування у навчально-виховних закладах // Нова педагогічна думка. Науково-методичний журнал. - Рівне, 1997. - № 3. - С.31-34.
4. Макаренко А.С. Воспитание гражданина. - М., Просвещение, 1988. - 301 с.
5. Макаренко А.С. Методика виховної роботи. - К.: Радянська школа, 1990. - 366 с.
6. Макаренко А.С. Коллективи воспитания личности. - М.: Педагогика, 1972. - 334 с.
7. Забута Т.В. Дитяче самоврядування у педагогічній системі Януша Корчака. Дисертація на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук за спец. 13.00.01 "Теорія та історія педагогіки". 1997р. - 240 с. На правах рукопису. ПДПУ ім. К.Д.Ушинського.
8. Тищенко Л.В. Проблема учнівського самоврядування в історії школи і педагогіки в Україні в період 1917-1931 рр.: Автореф. дис...канд. пед. наук. 13.00.01.- НДІ педагогіки України. - К., 1992. - 21 с.
9. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. - Минск, 1981.
10. Сухомлинский В.А. К вопросу об организации школ-интернатов. - Сов. педагогика, 1988, N 12, С. 82-88.
11. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива. - М.: Молодая гвардия, 1975.
12. Макаренко А.С. Педагогическая поэма. - М.: Педагогика, 1987. - 621 с.
13. Korczak J. Wychowanie wychowawcy przez dziecko. - J. Korczak. Pisma wybrane. - Korczak J. Pisma wybrane. - Warszawa. T.I - 1978; T.II - 1984; T.III - 1985; T.IV - 1986.- T.II, ss. 132-134.
14. Debnicki K. Korczak z bliska.- Warszawa, NK, 1985.- 177 s.
15. Czakyrow N. Janusz Korczak wsrod wybitnych pedagogow.- W: Janusz Korczak. Zycie i dzieło. - Warszawa, Wydawnictwa Szkolne i pedagogiczne. 1982.- ss. 36-40.
16. Korczak J. Momenty wychowawcze. - Janusz Korczak. Wybor pism. T. III. Pod red. I. Newerlego. Warszawa: NK 1958., ss. 229-290.
17. Korczak J. Pozegnanie.- Korczak J. Pisma wybrane.- Op. cit. T.II, ss. 66.
18. Korczak J. Internat.- J. Korczak. Pisma wybrane.- Op. cit. T.I.
19. Korczak J. Jak kochac dziecko. - J. Korczak. Wybor pism. Warszawa, NK, 1958.- T.II, ss. 75-391.
20. Korczak J. Z Naszego Domu. Nasze smutki. - "W Sloncu", Warszawa, tygodnik. - 1920, nr. 1.
21. Korczak J. Sejm I sad. - J. Korczak. Pisma wybrane.- Op. cit. T.II, ss. 78-83.
22. Korczak J. Prawo dziecka do szacunku. - Janusz Korczak. Wybor pism. T. III. Pod red. I. Newerlego. Warszawa: NK 1958.-ss. 395-424.

Резюме. *Исследовалось творческое наследие Януша Корчака, анализировалась его педагогическая концепция. Определены факторы формирования, а также периоды становления и развития его воспитательной системы. Обобщен и охарактеризован педагогический опыт Я.Корчака в становлении и развитии системы детского самоуправления. Определены структура, содержание, этапы развития системы детского самоуправления, ее социально-формирующий гуманистический характер; уровни и функции педагогического руководства Я.Корчака развитием детского самоуправления.*

Ключевые слова: *педагогическая концепция, воспитательная система, детское самоуправление, педагогическое руководство.*

Summary. *In this work the creative inheritance of Janush Korchak was researched and his pedagogic concept was analysed. There were defined the main factors of formation and the main peroids of his educational system development. The experiens of Janush Korchak in childrens self-governing formation and development was described and summarised. There were defined the structure, contens, stages of the childrens self-governing system development, its humanistic character, and also the levels and functions of pedagogic direction of the childrens self-governing.*

Key words: *pedagogical concept, education system, structure and stages of the children's self-governing system development, levels and function of pedagogic direction.*

Одержано редакцією 27.02.2008.

УДК: 37.01851. 047

Л.В. МЕЛЬНИЧУК

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СВІТЛІ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ А.С. МАКАРЕНКА

Резюме. *У статті розглядаються методи, форми та засоби соціального розвитку молодших школярів, використовувані А.С. Макаренком у власній педагогічній діяльності. Прослідковується їх системний характер.*

Ключові слова: *соціалізація, виховна система, колектив вихованців, об'єкт соціалізації, педагогічна технологія.*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКАМ КОНФЕРЕНЦІЇ	4
<i>Малафійк І.В.</i> Антон Семенович Макаренко і педагогічне мислення.	7
<i>Пашко Л.Ф.</i> Педагогічне мислення сучасного вчителя в контексті філософського світогляду А.С. Макаренка.	9
<i>Фролов А.А.</i> Социально-педагогическое мышление А.С.Макаренко: базовые понятия педагогики, их структура.	12
<i>Семенюк-Іванюк Л.Ю.</i> Ідеї розвитку педагогічної логіки А.С. Макаренка в умовах сучасних педагогічних інтерпретацій.	14
<i>Терешко Л.В.</i> Проблема соціально-педагогічної технології у педагогічній спадщині А.С.Макаренка.	19
<i>Нечипорук Л.І.</i> Ідеї синтетичної педагогіки А. С. Макаренка в контексті ноосферної освіти.	21
<i>Колесніков С.А.</i> Спільна робота сім'ї та школи з формування музичної культури молодших школярів у світлі педагогічної концепції А.С. Макаренка.	24
<i>Симоненко Л.І.</i> Соціальний захист дітей та молоді в аспекті теоретико-методичної спадщини А.С. Макаренка.	27
<i>Малафійк І.В.</i> Розвиток знання - провідна ідея сучасної дидактики.	29
<i>Колос Ю.З.</i> Педагогічне мислення викладача вищої школи в контексті формування інформаційно-технологічної компетентності студентів.	39
<i>Тимошук Л.В.</i> Формування досвіду емоційно-чуттєвого ставлення до світу у педагогічній спадщині А.С. Макаренка.	41
<i>Илалтдинова Е.Ю.</i> Официальная педагогика и общественно-педагогическая инициатива как факторы развития педагогической теории (постановка проблемы).	44
<i>Яковенко К.Ю.</i> Формування педагогічного мислення майбутніх соціальних педагогів у процесі вирішення педагогічних ситуацій у роботі з обдарованими учнями у загальноосвітніх навчально-виховних закладах.	46
<i>Крат І.В.</i> Школа і освіта на Волині напередодні створення Едукаційної комісії (1773 р.).	47
<i>Джеджерера О.В.</i> Громадські об'єднання як засіб творчої активізації студентів.	51
<i>Джеджерера К.В.</i> Комунікативний потенціал громадських студентських об'єднань.	55
<i>Останчук М. В.</i> Цілісне мислення при розвивальному навчанні.	60
<i>Єфремов С.В.</i> Інтеграція у змісті професійно спрямованої науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України у другій половині ХХ століття.	65
<i>Оксенюк О.В.</i> Формування національних цінностей в учнів у контексті сучасного педагогічного мислення.	69
<i>Борисюк Л.Р.</i> Наукові принципи роботи педагога з обдарованими дітьми.	72
<i>Шокало А.В.</i> Практичний досвід формування сучасної мовної освіти у Франції.	75
<i>Галатюк Ю.М.</i> Теоретичні й методичні аспекти формування інтелектуальних умінь у контексті навчально-пізнавальної діяльності.	78
<i>Онопрієнко О. В.</i> Проектна діяльність як інтегративна модель навчальної діяльності молодших школярів.	84
<i>Щербаківа К.Й., Зайцева Л.І.</i> Сучасні підходи до навчання старших дошкільників розв'язання арифметичних задач.	87
<i>Юринець О.</i> Формування педагогічної відповідальності студентів коледжу.	90
<i>Пелех Ю.В.</i> Формування ціннісно-сислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності.	94
<i>Тадєєва М.І.</i> Історико – педагогічний досвід становлення іншомовної освіти в Росії та Україні (XVIII – XIX століття).	97
<i>Петрук Л.П.</i> Місце та роль риторики у формуванні мисленнєво-мовленнєвої культури фахівців гуманітарного профілю.	100
<i>Винар В.П.</i> Формування творчого мислення майбутніх вчителів початкової школи як передумова розвитку творчого потенціалу особистості.	103
<i>Свіриць К.О.</i> Формування мовленнєвої готовності старших дошкільників до школи у контексті сучасного педагогічного мислення.	105
<i>Тадєєв П.О.</i> Різні підходи до поняття «обдарованість» в психолого-педагогічній науці США.	109
<i>Бордюк М.А.</i> Парадигма вивчення природознавства студентами гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів в умовах нового інформаційного простору.	113
<i>Яницур М.С., Єзерська Н.Р., Зброжек Д.Г.</i> Підготовленість майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах.	115
<i>Цимбалару А.Д.</i> Семантика понятійного апарату проблеми педагогічного проектування.	121
<i>Дичківська І.М.</i> Інноваційна педагогічна діяльність як чинник розвитку освітніх систем.	127

Косарева О.І. Роль стилів сімейного виховання у виникненні конфліктної поведінки в дошкільному віці.	132
Щербакова Н.М. До вивчення особливостей пізнавальної самостійності учнів 7-9 класів.	136
Забута Т.В. Дитяче самоврядування в педагогічній теорії та практиці: ретроспективний огляд.	140
Мельничук Л.В. Соціальний розвиток молодших школярів у світлі педагогічного досвіду А.С. Макаренка.	147
Трофимчук О.І. Етнопедагогічні основи у вихованні музикантів-інструменталістів.	150
Михайлова Л.І. Проблема моральної свідомості у педагогічній спадщині К.Д. Ушинського.	153
Примак О.П. Формування в учнів початкової школи уміння вчитися в процесі вивчення табличних випадків арифметичних дій.	157
Марко В.Ю. Поняття духовності сучасного вчителя.	163
Фарина Н.П. Виховання студентської молоді в контексті творчого шляху Володимира Івасюка.	166
Тепла М.Й. Психолого-педагогічні особливості спілкування та спільної діяльності дошкільника з дорослими та однолітками.	168
Відомості про авторів.	172

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 40

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Малафійк І.В.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 15.09.2008 р. Підписано до друку 31.10.2008 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 26,2. Обл. вид. арк. 26,7. Замовлення № 69/1. Наклад 300.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах
освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського
державного гуманітарного університету. Випуск 40.— Рівне: РДГУ, 2008.
— 176 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 10.

Збірник наукових праць містить статті з проблем виховання і розвитку особистості в контексті реалізації ідей А.С. Макаренка на сучасному етапі реформування освіти, а також з теорії і методики виховання та навчання учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20